

‘Η ‘Ανθρώπινη Κωμωδία στη ζωγραφική ανάμεσα στον μύθο και στην πραγματικότητα

Θ’ αναρωτηθεί ίσως κανείς, πώς ένας Ιταλός κριτικός της τέχνης, μπορεί να παρουσιάσει έναν Έλληνα ζωγράφο, στην Ελλάδα.

Αυτός που γράφει τούτες τις γραμμές, γνώρισε τη ζωγραφική του Γιώργου Ίωάννου στη Μπιενάλε της Βενετίας, πριν από χρόνια και του έκανε εξαιρετικά ευνοϊκή εντύπωση: όταν στη ζωγραφική του καλλιτέχνη ήταν φανερά ακόμα τα κατάλοιπα ενός δικού του εικονιστικού τρόπου, που μπορεί να συνδεθεί με την πόη άρτ.

Αυτός που γράφει τούτες τις γραμμές, παρακολούθησε ύστερα τον Γιώργο Ίωάννου από μακριά, τον συνάντησε, τον γνώρισε στο Μιλάνο, όπου και ξανάδε, σε μίαν ενδιαφέρουσα προσωπική έκθεση, τη ζωγραφική του, μια ζωγραφική που αποκορυστάλλωνε θαυμάσια τα στοιχεία της εμπνευσής της γύρω από την πραγματικότητα - όνειρο, γύρω από τα μεταφυσικά χνάρια.

‘Η εξέλιξή του, μετά, προχώρησε στην κατεύθυνση της σημερινής ποιητικής του γλώσσας: μις ποιητικής γλώσσας, μέσα στον κύκλο της πρωτοπορίας, όπου η πρωτοπορία είναι βέβαια μια νέα θεώρηση τέχνης, αλλά ταυτόχρονα στοχασμός, σκέψη, ζωντανό λεκτικό και προπαντός καθαρότητα έκφρασης, εικόνων.

‘Η ζωγραφική του Γιώργου Ίωάννου στηρίζεται σε τρεις εικονιστικούς άξονες: την νεοκλασική ελληνική αρχιτεκτονική (μου λένε ότι τα δείγματα της λαμπρής εθνικής αρχιτοκτονικής εξαφανίζονται με το κινήμα του νεοτεραιστικού γούστου, που γενικά έχει ένα μόνο πρόσωπο για εκατό χώρες): ο δεύτερος είναι ο μύθος που τον ξαναφέρει σαν ιδέα στην εποχή μας, δηλαδή η ελληνική μυθολογία, ζωντανεμένη ξανά με τη γοητεία που άσκούσαν οι θεοί της στην «πρωτόγονη» ανθρωπότητα, με κάτι από την καλή αusterότητα, καθώς η παρουσία της μοιάζει σαν μια κριτική για τα στραβά της αστικής ζωής αυτών των χρόνων... βλης της Ευρώπης: ο τρίτος άξονας είναι σκηνές, επεισόδια της σύγχρονης ζωής, σκηνές, επεισόδια αποθεμένα στη μνήμη του καλλιτέχνη και εκφρασμένα ζωγραφικά με το ζετύλιγμα από τις σκέψεις του, τη φιλοσοφία του, συντροφεμένα μ’ ένα λαμπερό φωτιστόφανο φαντάσια.

‘Ο τρίτος άξονας της τέχνης του Γιώργου Ίωάννου μπορεί να εξηγηθεί μόνο με το δημιουργικό θαύμα της μνημονικής λειτουργίας, όταν η μνήμη αυτοσχεδιάζει τις συνθέσεις της, όπως κάνει ο χημικός στο εργαστήριο. Μόνο που οι συνθέσεις της μνήμης γεννάνε κάποτε στους καλλιτέχνες, στους ποιητές — στους ζωγράφους ποιητές — όπως ο Γιώργος Ίωάννου, παραστάσεις με ύψη κάπως παράξενη, μια ένωση από φαντάσματα γεγονότων, αποσπάσματα που δεν έχουν τίποτα κοινό με κείνα, με λίγα λόγια τις ταχυδαχτυλουργίες της μνήμης: βρισκόμαστε δηλαδή μέσα στα πλαίσια της αισθητικής του Henri Bergson, στο κλίμα άκριβδς της έντεχνης φιλοσοφικής διαπραγμάτευσης του κεφαλαίου «‘Γλη και Μνήμη» του Bergson.

‘Η παράξενη ύψη του εικονιστικού περιεχομένου των έργων του ζωγράφου μας, είναι το συνταίριασμα από «πράγματα» δυνατά, που ανήκουν δηλαδή σε μια διήγηση με λογικά στοιχεία, που τα συνδέει ή λογική μις αφηγηματικής πλοκής... άπτης και καλά προσδιορισμένης και «πράγματα» αδύνατα, απόρροια, σαν ν’ αναβλύζουν με κάποια μαγεία από το θέατρο του παράλογου, όπως είναι το όνειρο. Και το όνειρο με τα ανεξήγητά του, με τα μυστήριά του, δίνει στις ζωγραφισμένες εικόνες την έλκυστική δύναμη, αυτού του έντονα ψυχολογικού, που πρέπει να του προσδιωγραφάσουμε την εύρηματικότητα μερικων έπεικονιστικων καταστάσεων και τις απεικονίσεις από τις άναμνήσεις, σβυσμένες μέσα στον χρόνο, από την εφηβική ίσως ήλικία του καλλιτέχνη και τέλος τη δύναμη της παρουσίας με έπεισόδια, με κομμάτια από την καθημερινή ζωή μις πόλης: η της ‘Αθήνας του.

Τά πρόσωπα με τά ρούχα τά σημερινά, με τη μόδα της Μπέλ ‘Επόν, οι «μάσκες» που φορνε οι μαριονέτες, ή αρχιτεκτονική που αναφέραμε, οι μουσικοί, τά ζώα, τό τραίνο, τό αεροπλάνο, τά γοθικά τόξα, οι Νίκες, οι ώραιες γυναίκες μπροστά στά παράθυρα (με μις δυσανάλογη προσωπική για να τονισθεί ή γυναικεία όμορφιά), ανάμεσα σε πρωταγωνιστές και διάφορα άλλα πρόσωπα και παραπληρωματικές μορφές της ‘Ανθρώπινης Κωμωδίας: αυτά ό ζωγράφος τά ζωντανεύει στους πίνακές του αποδίδοντας στον καθένα τό ρόλο του, είναι τό αποτέλεσμα ενός συμπλέγματος από εικόνες της πραγματικότητας παρμένες από τον

δρόμο, από τά μέρη που συχνάζει ό καλλιτέχνης και από σύμβολα που οδηγούν χωρίς να φαίνονται όχι μόνο στο αίσθημα της απομόνωσης του σημερινού ανθρώπου μέσα στο πλήθος, μέσα στην κοινότητα που τον περιβάλλει, αλλά και στην έλλειψη επικοινωνίας, στην τρομερή, έπομένως μοναξιά του, στη σύγκρουσή του με την τεχνολογία, που προσπαθεί να τον καταβάλει με τη χτηνώδικη κραυγή της βίας: με τη δύναμη όμως της τέχνης και της σκηνοθετικής όργάνωσης των εικόνων, τά σύμβολα και οι εικόνες μις άμεσης σύλληψης άνυψώνονται και περνάμε συχνά, με τη μαγεία θά λέγαμε, από την εικονιζόμενη φυσική κατάσταση, στη μεταφυσική πραγματικότητα.

Για να μπορέσουν όμως τά «γεγονότα», που ή σκέψη και ή φαντασία μαζί του Γιώργου Ίωάννου έβαλαν στις καταπληκτικές λυρικές παραστάσεις (που μερικές φορές εξ άλλου έχουν κάτι άνεπαίσθητο, λίγο πολύ, από δράμα), με τους άντανακλώμενους ύπαινιγμούς, να λειτουργήσουν εκατό τοίς εκατό, να λειτουργήσουν με δημιουργικό, καλλιτεχνικό τρόπο, θά πρέπει ή τέχνη να κατορθώσει να εισδύσει μέσα στις εικόνες, με τον σκοπό να δείξει γυμνή την ψυχή τους που συγγενεύει πολύ στενά με την ευαίσθητη συνείδηση του δημιουργού.

‘Ενας ζωγραφικός όμως πίνακας είναι τέλειος με τους κανόνες, όταν είναι ένα άρμονικό σύνολο αξιών και στον Γιώργο Ίωάννου, άναγνωρίζουμε ανάμεσα στις σχεδιαστικές, χρωματικές αξίες του, μις φωνή άναμφισβήτητα ύψηλη μις πλατειάς κλίμακας: κι όπως τό αντίλαμβάνεται ό κθένας, αυτή ή φωνή είναι τό σχέδιο στά έργα του καλλιτέχνη μας, μις φωνή όχι μόνο πρωταρχική αλλά και καθοριστική για την πραγματοποίηση των μορφών, που κάνουν τό έργο του προικισμένου ζωγράφου αυτό καθ’ έαυτό ένα γεγονός.

Μιλήσαμε για τον δεσμό που υπάρχει στα έργα του ανάμεσα στη μυθολογία και την όραση που άφηγείται ζωγραφικά τη σύγχρονη ζωή των ‘Ελλήνων και τους λαμπρούς θρούλους του παρελθόντος τους: έ, λοιπόν, όλα αυτά είναι τό πλαίσιο που μέσα του ή ζωγραφική του Γιώργου Ίωάννου μεταμορφώνεται — αλλάζοντας ό,τι μπορεί να αλλάξει — καθώς περνάει από τη δημιουργική και καθοριστική όραση του δημιουργού, όταν φτιάχνει τον πίνακα.

‘Η λεπτότητα του περιγράμματος σαν γραμμή και όγκος, της σχεδιαστικής λειτουργίας, βοηθάει την άπόλυση των ζωγραφικών χώρων και μορφών, συντροφεμένα και τά δυο με την συμφωνία των τόνων ενός χρώματος, τέλεια καθαρού, πολύ προσωπικού. Τά αποτελέσματα που πετυχαίνει ό καλλιτέχνης είναι φανερά στον επισκέπτη με την πρώτη ματιά σε κάθε έργο που παρουσιάζεται. ‘Εκείνο που δεν μπορούμε να συλλάβουμε άπόλυτα κι από τον πιδ έκφραστικό πίνακα, είναι τό πώς και τί συμβαίνει στη συνείδηση του Γιώργου Ίωάννου όταν κοιτάζει τά γύρω του, που ένα μέρος του θά επιστρέψει αυτόματα πάνω στο πανί.

‘Από χαρακτήρα ό Γιώργος Ίωάννου δεν είναι σίγουρα ένας άδιάφορος παρατηρητής όσων συμβαίνουν γύρω του και άκριβδς γι’ αυτό δέχεται μέσα του μιαν άμεση επίδραση που θά την αποδώσει σταδιακά άνακατεμένη με εικονιστικές παρουσίες του περιβάλλοντος όλοτετα διαφορετικές από την πρωτότυπη «πηγή». ‘Αλλοίμονο αν γινόταν τό αντίθετο και ή νομιμότητα των άναμνήσεων έβγαινε από τό πινέλλο στο πανί, όπως οι συνέχειες μις ταινίας: ή ζωγραφική του δικού μας δημιουργού, κατά κάποιο τρόπο, αντίστροφα της πραγματικότητας - όνειρου σε μις ποιητική μορφή, θά ήταν τότε ένας ψυχρός ρεαλισμός, σαν χρονικό.

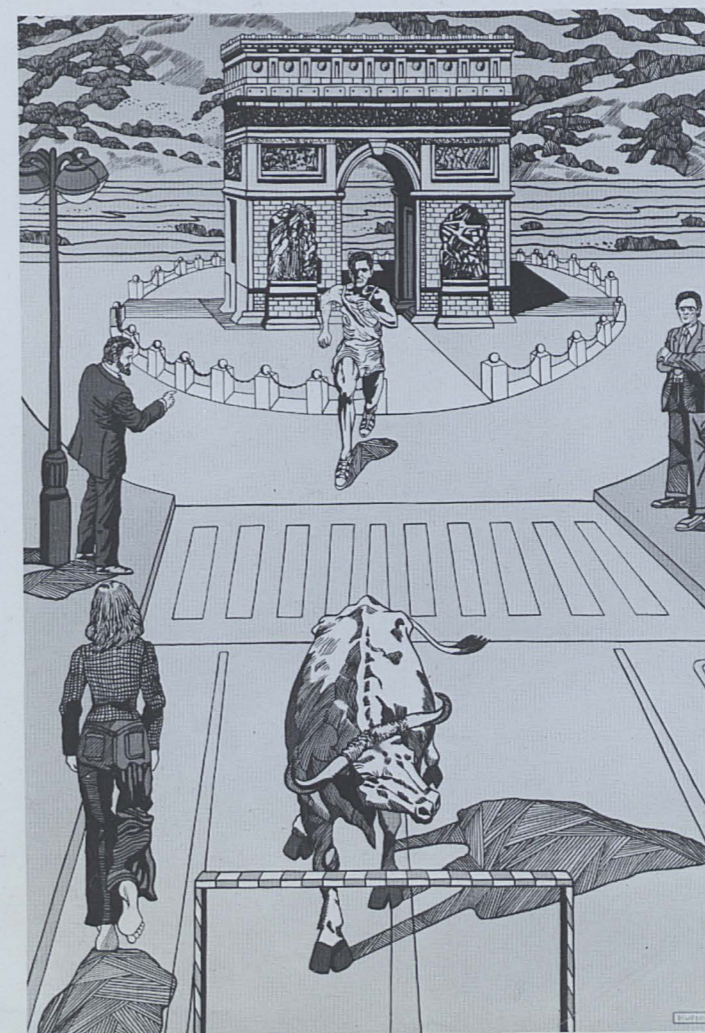
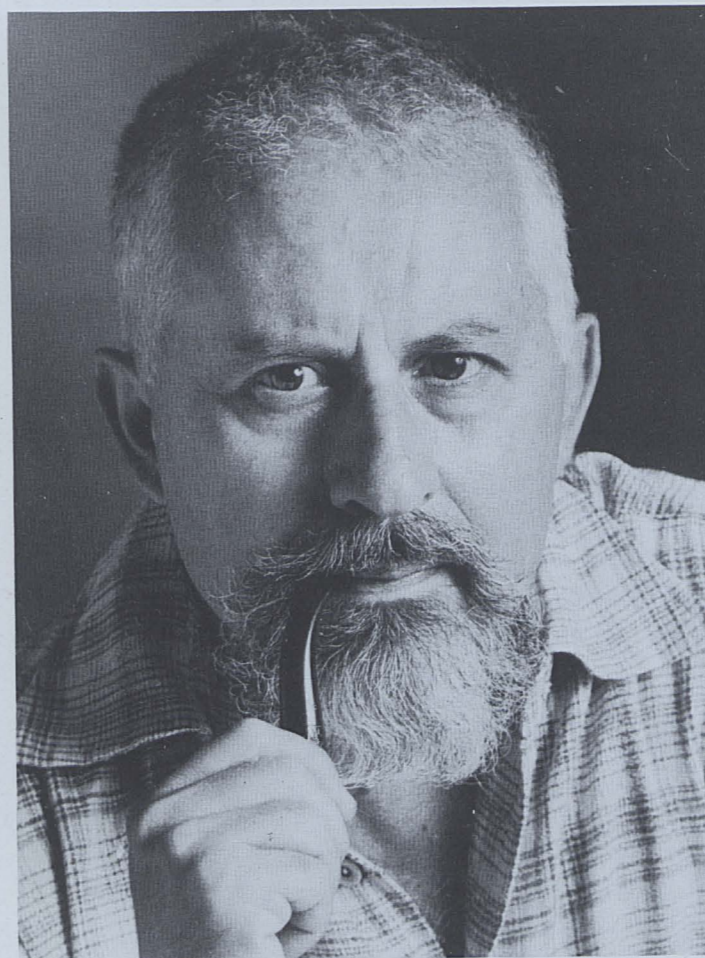
Τό πετυχημένο έτερογενές αίσθημα από την απεικόνιση μ’ ένα τρόπο ζωγραφικής με στυλιστική ένότητα, χαρακτηρίζει — ανάμεσα στ’ άλλα — αυτόν που ζωγραφίζει με προσωπικότητα, μακριά από τά διάφορα ζωγραφικά πρότυπα και περιφρονεί τό λαθραίο στην τέχνη, έχοντας συνείδηση της δικής του αυτονομίας.

Μαζί με τά καλλιτεχνικά προσόντα αποπνέει και μις πνοή συμπάθειας από τά έργα αυτού του έντελώς μοναδικού ζωγράφου που εκφράζεται — δεν χρειάζεται να τό υπογραμμίσουμε — μ’ ένα άληθινό και εξελιγμένο λεκτικό, καθαρό και ρευστό, χωρίς να δοκιμάζει ποτέ εμπόδια, άμηχανία, μεταπτώσεις τεχνικής διαδικασίας και εύρηματικότητας.

Mario PORTALUPI

Κριτικός Τέχνης και συγγραφέας

Μιλάνο, 30 ‘Ιουλίου 1978.

Προσωπικές εκθέσεις: 1959 - Γκαλερί «Ζυγός». 1960 - ‘Αμερικανικό Κολλέγιο ‘Ελληνικού. 1964 - Γκαλερί «Ζυγός». 1966 - Γκαλερί «Νέες Μορφές». 1967 - ‘Υπερωκεάνειο «‘Ολυμπία». 1968 - Musée des Beaux Arts d’Ostende. 1969 - Γκαλερί «‘Αστωρ». 1971 - Γκαλερί «Isy Brachot», Βρυξέλλες. 1971 - Γκαλερί «‘Αστωρ». 1972 - Γκαλερί «Pagani». Μιλάνο. 1973 - Γκαλερί «Isy Brachot», Βρυξέλλες. 1973 - Καλλιτεχνικό Κέντρο «‘Ωρα». 1975 - Γκαλερί «‘Αστωρ». 1978 - Καλλιτεχνικό Κέντρο «‘Ωρα».

‘Ομαδικές εκθέσεις: 35η Biennale της Βενετίας. Centre Culturel d’Ostende. Grosvenor Galleries, Λονδίνο και ‘Εδιμβούργο. Atenelui Român, Βουκουρέστι. Regard 73, Βρυξέλλες. C. N. A. Gallery, Σικάγο. Museum am Ostwall, Ντόρμουντ. Salon International de l’Art Libre, Παρίσι, II Biennale delle Regioni, ‘Ιταλία. Institut fur Auslandsbeziehungen, Στουτγάρδη. Η’ μέχρι και ΙΓ’ Πανελληνιας. Στέγη Καλών Τεχνών και Γραμμάτων. ‘Εθνική Πινακοθήκη. Αίθουσα «Τέχνη», Θεσσαλονίκη. Στην Κύπρο, ‘Αθήνα κ.λ.π.

Διακρίσεις: στο Βέλγιο και στην ‘Ιταλία.

Προσωπικά δημοσιεύματα: στην έφημερίδα «‘Εθνος», στα περιοδικά «‘Αλφα», «Εικόνες», «Δημιουργίες» κ.λ.π.

‘Αγορές έργων: τό Musée des Beaux Arts d’Ostende, ή ‘Εθνική Πινακοθήκη, ή Πινακοθήκη Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ή Πινακοθήκη της Ρόδου, τό ‘Ιδρυμα ‘Εθνικής Τραπεζής, ή γκαλερί «House of the Ritchie» του Τορόντο, ή Στέγη Καλών Τεχνών και Γραμμάτων, κ.ά. ‘Ιδιώτες συλλέκτες στο Βέλγιο, ‘Ιταλία, ‘Αμερική, Καναδά, Γαλλία, ‘Αγγλία και ‘Ελλάδα.

